

INNOVATION IQTISODIYOT

Ilmiy-amaliy elektron jurnal

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА

Научно-практический электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY

Electronic Scientific and Practical Journal

2025 / 2

@QMI_Instituti

Qarshi shahri,
Mustaqillik ko'chasi 225 - uy

www.kstu.uz
www.ojs.qmii.uz

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

3-jild
2-son
iyun, 2025

June 2025
Volume 3
Number 2

ИННОВАЦИОННАЯ ЭКОНОМИКА
Научно-практический
электронный журнал

THE INNOVATION ECONOMY
Electronic Scientific and Practical
Journal

INNOVATSION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON JURNAL

ISSN: 3030-315X

ojs.qmii.uz

Muassis:

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi:

R.X.Ergashev, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Tahririyat Kengashi raisi o'rinbosari:

S.N.Xamrayeva, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qarshi davlat texnika universiteti

Mas'ul muharrir:

N.A.Ochilova, PhD, dotsent

Qarshi davlat texnika universiteti

Texnik muharrir:

F.F.Haqqulov, PhD

Qarshi davlat texnika universiteti

Jurnal har oyda bir marotaba elektron shaklda jurnalning rasmiy sayti orqali nashr etiladi.

Tahririyat manzili:

180100, Qarshi shahri, Mustaqillik ko'chasi 225-uy

Tel.: +998 (75) 221 09 23

+998 (93) 902 72 63

Faks: +998 (75) 221 1395

E-mail: innoeconomic@qmii.uz

“Innovatsion iqtisodiyot” ilmiy - amaliy elektron jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi **Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2025-yil 5-apreldagi 369-sonli qarori** bilan milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan

Jurnalda quyidagi ruknlar asosida maqolalar nashr etiladi:

1. Nazariya va metodologiya
2. Raqamli iqtisodiyot
3. Mintaqa va tarmoqlar iqtisodiyoti
4. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik
5. Inson kapitali iqtisodiyoti
6. Menejment va marketing
7. Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
8. Moliya, kredit va investitsiya
9. Ekonometrika va statistika
10. Xizmat ko'rsatish va turizm sohasi

TAHRIRIYAT KENGASHI:

Tahririyat Kengashining xalqaro a'zolari:

Овчиников Виктор Николаевич – i.f.d., professor, akademik (Janubiy Federal Universitet, Rossiya)

Солодовников Сергей Юревич – i.f.d., professor (Belorussiya milliy texnika universiteti)

Сидиров Виктор Александрович - i.f.d., professor, (Kuban davlat universiteti)

Шевченко Игорь Викторович - i.f.d., professor (Kuban davlat universiteti, Rossiya)

Kusainov Xalel Xaymullayevich - i.f.d., professor (Qozog'iston davlat texnologiya universiteti)

Samandarzoda Iskandar Hakim - i.f.d., i.f.d., professor (SH.Shotemur nomidagi Tojikiston agrar universiteti)

Гибадуллин Артур Артурович Национальный исследовательский университет Московский энергетический институт

Войнаш Сергей Александрович Казанский приволжский (федеральный) университет

Пуляева Валентина Николаевна Финансовый университет при Правительстве РФ

Морковкин Дмитрий Евгеньевич Финансовый университет при Правительстве РФ

Садриддинов Манучехр Исмолиддинович Международный университет туризма и предпринимательства Таджикистана, Душанбе

Перская Виктория Вадимовна директор Института исследований международных экономических отношений, Финансовый университет при Правительстве РФ

Молчанов Игорь Николаевич Профессор экономического факультета. Московский государственный университет имени М.В. Ломоносова

Басова Мария Михайловна Заместитель декана факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Чупин Александр Леонидович Заместитель декана экономического факультета Российский университет дружбы народов имени П.Лумумбы

Незамайкин Валерий Николаевич Профессор кафедры финансов и кредита Российский государственный гуманитарный университет

Никонорова Алла Владимировна Доцент кафедры экономической теории Финансовый университет при Правительстве РФ

Дмитриева Ольга Александровна Доцент кафедры налогов и налогового администрирования факультета налогов, аудита и бизнес-анализа Финансовый университет при Правительстве РФ

Швец Юрий Юрьевич Лаборатория управления инновациями, Институт проблем управления Российской академии наук

Колосова Елена Валерьевна Лаборатория управления инновациями, Российский экономический университет имени Г.В. Плеханова

Tahririyat Kengashi a'zolari:

Gulyamov Saidaxror Saidaxmedovich - i.f.d., professor, akademik

Bozorov Orifjon Shodiyevich – t.f.n., dotsent

Pardayev Mamayunus Qarshiboyevich - i.f.d., professor

Vaxabov Abduraxim Vasikovich – i.f.d., professor

Hakimov Obidjon Arzikulovich – i.f.d., professor

Navruz-zoda Baxtiyor Negmatovich - i.f.d., professor

Xatamov Ochildi Qurbonovich- i.f.d., professor

Fayziyeva Shirin Shodmonovna- i.f.n., professor

Jumayeva Gulrux Jo'raqulovna - i.f.n., professor

Egamberdiyeva Salima Raimovna - i.f.n., dotsent

Erkayeva Gulbahor Panjiyevna - i.f.n., professor

Amirqulov Shuhrat Olimovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Samiyeva Gulnoza Toxirovna-i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aliqulov Azamat Tuyg'unovich -i.f.f.d., (PhD), dotsent

Aminov Fazliddin Baxadirovich- i.f.n., dotsent

Xo'jaqulova Nigora Rustamovna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Turobov Sherzod Alisherovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Alimova Munisa Yulchiyevna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Ergasheva Nasiba Raxmatullayevna - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Boboqulov Sanjar Baxromkulovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Djalilov Raxmonkul Hamidovich - i.f.f.d., (PhD), dotsent

Nomazov Baxrom Bobomurodovich - i.f.f.d. (PhD) dotsent

Alimxanova Nigora Alimxanovna - i.f.f.d. (PhD) dotsent

June 2025

Volume 3

Number 2

INNOVATION IQTISODIYOT

ILMIY-AMALIY ELEKTRON
JURNAL

Bo'lajak defektolog mutaxassislarni inklyuziv kompetentligini rivojlantirish texnologiyalari

Sattorova Mohira Aminqulovna

Технологии развития инклюзивной компетентности будущих дефектологов

Сатторова Махира Аминкуловна

Technologies for developing inclusive competence of future defectologists

Sattorova Makhira Aminkulovna

Received: May 12, 2025 Revised: May 16, 2025 ■ Accepted: May 19, 2025 ■ Published Online: June 1, 2025

- **Annotatsiya:** Ushbu maqolada mamlakatimizda umumiy o'rta ta'limini isloh qilishning zamonaviy bosqichi ijtimoiy va iqtisodiy sohalarida amalga oshirilayotgan o'zgarishlar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorlashning strategik vektorini tanlashda ham ta'lim muassasasi, ham o'qituvchi uchun - uzluksiz kasbiy rivojlantirish maqsadida ko'proq mustaqillikka erishishga qaratilgan. Bo'lajak defektologlarni uzluksiz kasbiy rivojlantirish uchun ta'lim texnologiyalarini, auditoriyadan tashqari faoliyatida ta'lim texnologiyalarining mohiyatini va mazmunini takomillashtirish, bo'lajak defektologlarni inklyuziv ta'limga tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyasini ishlab chiqish zarurati keltirilgan. Rivojlanishda nuqsoni bor bolalarni o'qitish va tarbiyalashda kasbiy qiyinchiliklar bir qator ijtimoiy va kasbiy-pedagogik omillar, maxsus ta'lim ehtiyojlarining tabiatiga mos ravishda moslashishini ta'minlaydigan maxsus shart-sharoitlarni yaratish zarurligi haqida fikr yuritiladi. Zamonaviy tadqiqotlar natijalari nogironligi bo'lgan shaxslarga ta'lim va tarbiya berish, ular uchun imkoniyatlar yaratish, kadrlar tayyorlash sohasida yangi bilimlar bazasini shakllantiradi va bo'lajak o'qituvchilar tomonidan ularni rivojlantirish vositalarini izlash muammosini dolzarblashtirishi haqidagi masalalar bayon etilgan.
- **Kalit so'zlar:** inklyuziv ta'lim, tibbiy, pedagogik, psixologik, adaptatsiya, integrasiya, jismoniy integrasiya, funksional integrasiya, ijtimoiy integrasiya.
- **Аннотация:** В данной статье современный этап реформы общего среднего образования в нашей стране тесно связан с изменениями в социальной и экономической сферах, направленными на достижение большей самостоятельности в выборе стратегического вектора подготовки будущих дефектологов к инклюзивному образованию - как для учебного заведения, так и для педагога-с целью непрерывного профессионального развития. Назрела необходимость совершенствования образовательных технологий непрерывного профессионального развития будущих дефектологов, сущности и содержания образовательных технологий во внеаудиторной деятельности, разработки технологии подготовки будущих дефектологов к инклюзивному образованию. Профессиональные трудности в обучении и воспитании детей с отклонениями в развитии обусловлены рядом социальных и профессионально-педагогических факторов, рассматривается необходимость создания особых условий, обеспечивающих адекватную адаптацию к характеру конкретных образовательных потребностей. Изложены вопросы, по которым результаты современных исследований формируют новую базу знаний в области обучения и воспитания лиц с ограниченными возможностями здоровья, создания для них возможностей, подготовки кадров и актуализируют проблему поиска будущими

педагогами средств их развития.

- **Ключевые слова:** инклюзивное образование, медицинское, педагогическое, психологическое, адаптационное, интеграция, физическая интеграция, функциональная интеграция, социальная интеграция.
- **Abstract:** in this article, the modern stage of reforming general secondary education in our country is closely related to the changes carried out in the social and economic spheres, aimed at achieving greater independence in the selection of a strategic vector for the preparation of future defectologists for inclusive education, both for an educational institution and for a teacher - for the purpose of continuous professional development. The need for the development of educational technologies for the continuous professional development of future defectologists, the development of technology for improving the essence and content of educational technologies in their activities outside the audience, the preparation of future defectologists for inclusive education is presented. Professional difficulties in the education and upbringing of children with developmental disabilities are a number of social and professional-pedagogical factors, it is thought about the need to create special conditions that ensure the adaptation of special educational needs in accordance with their nature. The results of modern research describe the issues of providing education and training to persons with disabilities, creating opportunities for them, forming a new knowledge base in the field of Personnel Training and pressing the problem of the search for tools for their development by future teachers.
- **Keywords:** inclusive education, medical, pedagogical, psychological, adaptation, integration, physical integration, functional integration, social integration.

KIRISH

Yigirmanchi asrning 50-yillari oxirida aqliy rivojlanish buzilishlarining tabiati va og'irligini hisobga olgan holda bolalar uchun ta'lim shakllarini optimal differensiallash muammosi aniq bo'ldi va oligofreniyani boshqalardan ajratish bo'yicha tadqiqotlar o'tkazila boshlandi. Defektolog kadrlar tayyorlash tizimini rivojlantirishning uchinchi bosqichi (50-yillarning oxiri — 80-yillar) umumiy majburiy sakkiz yillik ta'limning joriy etilishi (1959 yil) va keyinchalik umumiy o'rta ta'limga o'tish (1972 yil) munosabati bilan boshlanadi.

Hozirgi kunda nogironligi mavjud bola uchun malakali ta'limning mavjudligi davlat tomonidan maxsus ta'limning qadriyati sifatida tan olingan. N.N.Malofeyevning so'zlariga ko'ra, quyi sinflarda doimiy ravishda kam o'qiydigan bolalar sonining sezilarli darajada o'sishiga aynan umumjahon ta'lim to'g'risidagi qonunning amalga oshirilishi va maktab o'quv dasturining murakkablashishi sabab bo'lgan. Ilmiy defektologiya hamjamiyati oldida rivojlanishida nuqsonlari bo'lgan bolalarni o'qitishning samarali "hal qilish" usullarini amaliy qurish uchun maxsus pedagogik texnologiyalarni ishlab chiqish bilan bog'liq bo'lgan o'sha yillardagi umumiy ta'lim darajasi yuqori darajadagi murakkab tadqiqot vazifalari turgan edi.

Birinchi marta psixologik bilimlar defektologik kadrlar tayyorlash mazmunining zaruriy komponenti sifatida e'tirof etila boshlandi, va bu yondashuv 20-30-yillarda qo'yilgan bo'lsa-da pedagogik tadqiqotlar ma'lum sabablarga ko'ra

rivojlanmagan. Psixologiya asta-sekin defektologlarni tayyorlash amaliyotida, birinchi navbatda, rivojlanish muammolari bo'lgan bolaning individual ta'lim yo'lini asoslash nuqtai nazaridan o'z o'rnini egallaydi.

Aqliy zaiflikni va shunga o'xshash sharoitlarni klinik o'rganishning ilmiy an'analari G.YE.Suxareva, M.S.Pevzner, V.V.Kovaleva, V.V.Lebedinskiy, K.S.Lebedinskaya asarlarida o'zining munosib davomini topgan. Ular aqliy rivojlanish buzilishlarining aqliy zaiflik darajasiga etib bormaydigan, ammo maktabdagi muvaffaqiyatsizlikning doimiy shakllarining sababi bo'lgan yengilroq variantlarni tasvirlab berganlar.

1965 yilda birinchi diagnostika va tayyorgarlik sinflari ochildi. Ularning maqsadi rivojlanishda kechikishlar bo'lgan bolalarda ta'limdagi qiyinchiliklarning sabablarini aniqlash va tabaqalashtirilgan yondashuvdan foydalangan holda tuzatuvchi va rivojlantiruvchi ta'lim va o'qitishni amalga oshirish edi.

1966 yilda aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ta'limni ommaviy tashkil etish bo'yicha eksperiment boshlandi, bu davlatni amalga oshirish ko'lamini nuqtai nazaridan yetarli darajada o'ylanmagan va konseptual, tashkiliy va tarbiyaviy aspektlarga yetarlicha tayyorlanmagan. Biz ushbu toifadagi bolalar uchun ta'limning mazmuni ham, tashkiliy formatlari ham ishlab chiqilayotganini va bunday bolalar bilan ishlash uchun o'qituvchilarni tayyorlash OTMda amalga oshirilmaganini ta'kidlaymiz. XX asr umumiy majburiy o'rta ta'limga aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ta'limning tashkiliy shakllarini rivojlantirishni rag'batlantiradi. Aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni maktabda o'qitishning ilmiy-metodik asoslarini ishlab chiqishda

70-yillarning oxiri - 80-yillarning boshlarida Defektologiya ilmiy-tadqiqot instituti xodimlari jamoasi tomonidan o'tkazilgan tizimli psixologik-pedagogik tadqiqotlar natijalari muhim rol o'ynadi. Ularning yo'nalishlari maxsus o'quv amaliyotining dolzarb vazifalari bilan belgilandi, ammo ularning natijalari OTMning defektolog kadrlarini tayyorlash mazmunida aks etmadi. Rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalarni o'qitish amaliyotida ilmiy yutuqlarning dirijyori bo'lish uchun mo'ljallangan OTM amaliyotiga bo'lgan yangi talablarga o'z vaqtida javob bermadi.

1980-yillarning oxiriga kelib, maxsus maktablarning turlari soni 8 taga, maxsus ta'lim turlari soni esa 15 taga yetdi. Ammo oliy o'quv yurtlarida faqat 4 ta mutaxassislik bo'yicha defektologlar tayyorlash davom etmoqda: surdopedagog, tiflopedagog, oligofrenopedagog. Ushbu davrda markazlardan hududiy masofada joylashgan maxsus ta'lim muassasalarida sertifikatlangan kadrlarning yetishmasligi (ularning soni 10-12%), ayniqsa o'tkir muammo hisoblanadi, buni N.N.Malofeyev ko'plab ta'lim muassasalarda fan yutuqlari va ta'lim sifati o'rtasidagi farq ekanligini ko'rsatib beradi. Shu bilan birga, 1980-yillarning oxiridan boshlab maxsus ta'lim tizimining aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ochilishi va tashkil etilishi tegishli davlat meyoriy hujjatlari bilan tartibga solingan. Tibbiy-pedagogik komissiya tomonidan tuzilgan xulosa asosida bolalar bunday sinflarga yuborilgan.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan o'quvchilar uchun maxsus maktablar (sinflar)ning vazifalari ularni kognitiv va nutq faolligini rivojlantirishdagi og'ishlarni tuzatishni ta'minlaydigan, shuningdek bilimlardagi bo'shliqlarni to'ldirishni ta'minlaydigan tarzda o'qitishdan iborat edi. Umumta'lim maktablari negizida aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun tenglashtirish sinflari ko'payganiga qaramay, 1980-yillarda boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash meyoriy rivojlanishda bo'lgan bolalarni o'qitish dasturlari bo'yicha pedagogika OTMlarda olib borilgan va ularning defektologiya sohasida maxsus bilimlarni egallashini nazarda tutmagan. Aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan ishlash uchun o'quvchilarga ta'lim va tarbiya jarayonida individual yondashuvni to'g'ri tashkil eta oladigan tajribali o'qituvchilarni jalb qilish yetarli, degan fikr hukmron edi. Ushbu toifadagi bolalarning o'ziga xos rivojlanishiga, o'quv jarayonining maxsus tuzilishiga va uni malakali uslubiy ta'minlashga qaratilgan o'qituvchilarni maxsus, profilli tayyorlash vazifalari belgilanmagan.

“Oligofrenopedagogika” ixtisosligi bo'yicha ta'lim olgan

defektologiya fakultetlari bitiruvchilari maxsus tuzatish maktablarida aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarga dars berishlari mumkin edi, biroq umumta'lim maktablarida bu bolalar bilan ishlash uchun o'qituvchilarni tayyorlashning maxsus formati yo'q edi. Aqli zaif bolalarni o'qitish va tarbiyalash etakchi mahalliy defektologlarning ilmiy, uslubiy va nazariy ishlanmalariga qaraganda ko'proq pedagogik sezgi asosida qurilgan. Defektologiya ta'limi rivojlanishining to'rtinchi bosqichining maqsadlari (90-yillarning boshlari - 2000 yillar) maxsus ta'limning mavjud mazmuni doirasida o'qitishni tashkil etish shakllari, usullari va vositalarining o'zgaruvchanligini kengaytirishga qaratilgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

1994 yildan 2010 yilgacha bo'lgan davr oliy ta'lim tizimida o'qituvchilarni, shu jumladan defektologlarni tayyorlashga bo'lgan yondashuvlarning o'zgarishi bilan bog'liq bo'lib, uni oliy ta'limning DTS evolyutsiyasida kattaroq mutaxassislarni kuzatish mumkin. Har xil rivojlanishda nuqsonlari bo'lgan maktab yoshidagi bolalar uchun maxsus ta'limning yangi mazmuni konsepsiyasini va yangi avlod mutaxassislari tayyorlash bo'yicha ishlab chiqish zarurligi e'tirof etildi.

Defektologiya nazariyasi va amaliyotini rivojlantirish uchun maxsus pedagogika va psixologiya bo'yicha yangi asosiy va amaliy kurslar mazmunini ishlab chiqish sohasidagi so'nggi ilmiy tadqiqotlari natijalari alohida ahamiyatga ega edi. Bo'lajak o'qituvchilar uchun ushbu kurslarning majburiy o'qitilishi ikkita ta'lim tizimini - umumiy va maxsus ta'lim tizimini birlashtirishga urinishni aks ettirdi, bu umumiy va maxsus ta'lim o'qituvchilarini tayyorlashda defektologik va pedagogik bilimlarni birlashtirish muhimligini ko'rsatdi.

Aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar uchun ta'limni individuallashtirish va tabaqalashtirish tamoyillari asosiy sifatlari belgilangan, bu bolalarni o'qitish va tarbiyalashga yondashuvlarni haqiqiy yangilash uchun imkoniyatlar ochadi. Aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni tarbiyalashning an'anaviy tizimiga xos bo'lgan o'qituvchilarni “o'rtacha o'quvchi” bilan taqqoslash modeli ishlab chiqilgan. Ushbu model doirasida o'qituvchilar turli darajadagi intellektual rivojlanish darajasiga ega bo'lgan, bilimlarni o'zlashtirishga turli darajadagi tayyorgarligi, o'qishga bo'lgan munosabati turlicha bo'lgan o'quvchilarga teng va tabaqalashtirilgan e'tiborni qaratmadilar. Pedagogik faoliyatning bunday yo'nalishi muqarrar ravishda “zaif o'quvchilar” bilim olishga qiziqishni yo'qotdilar va doimiy ravishda muvaffaqiyatsiz bo'lganlar toifasiga kirdilar. Shu sababli, konsepsiya mualliflari o'qituvchilarning e'tiborini aqliy rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni o'rganishdagi qiyinchiliklarni hisobga olish va

farqlash asosida o'qitishni tashkil etish shartlarini qayta ko'rib chiqish zarurligiga qaratadi. Bu ushbu toifadagi maktab o'quvchilarining ta'limini tashkil etishga yondashuvlarni ilmiy ishlab chiqish uchun yangi vektorni belgilaydi.

Konsepsiyani ishlab chiquvchilar aqliy zaifligi bo'lgan kichik yoshdagi maktab o'quvchilarini o'qitishdagi qiyinchiliklarning sabablarini aniqlash va ularga samarali yordam ko'rsatishga qodir bo'lgan pedagogik xodimlarning nazariy va amaliy tayyorgarlik darajasini oshirish zarurligini ta'kidlaydilar. S.G.Shevchenkonning so'zlariga ko'ra yuqori psixologik yoki defektologik ma'lumotga ega bo'lgan 150 respondentdan faqat 10% mutaxassislar korreksion pedagogika va maxsus psixologiya sohasida ma'lum bilim va ko'nikmalarga ega ekanligini ko'rsatdi. Biroq, o'sha paytda umumta'lim maktabida o'qish sharoitida aqliy zaifligi bo'lgan boshlang'ich maktab o'quvchilari bilan tuzatish va rivojlantirish ishlari uchun mutaxassislarni OTMda tayyorlash amalga oshirilmagan. Shuni ta'kidlash kerakki, XX asrning 90-yillarida. Defektologlarni tayyorlashning oldingi modelini amalga oshirish bilan bir qatorda yangi 050716 "Maxsus psixologiya" mutaxassisligi joriy etilgan, bu esa korreksiya-pedagogik amaliyot muammolarini hal etishda psixologik bilimlarning muhim rolini tasdiqlagan.

2000-yillarning boshlarida nogiron bolalarni integratsiyalashgan ta'lim sharoitida o'qitish imkoniyatlarini belgilab berdi. Integratsiya g'oyasi qisman o'qituvchilarni OTMda tayyorlashda, xususan, defektologik mutaxassisliklarni birlashtirish formatlarida (masalan, "Oligofrepodedagog. O'qituvchi-logoped") va umumiy pedagogik va defektologik mutaxassisliklar kombinatsiyasida (masalan, "Boshlang'ich sinf o'qituvchisi-nutq terapevti"). Biroq, haqiqatda bunday kombinatsiya ham rasmiy edi. Ikkinchi mutaxassislik asosiy mutaxassislikka o'ziga xos qo'shimcha sifatida qaraldi va amaliy dasturlarning nazariy mazmuni birlashtirilmadi.

Shunga ko'ra, OTMda o'qituvchilarni turli xil psixofizik rivojlanish buzilishlari bo'lgan maktab o'quvchilari bilan korreksiya va yaxlit ta'lim sharoitida ishlashga tayyorlash vazifasi mavjud edi.

Kadrlar tayyorlashning beshinchi bosqichi imkoniyati cheklangan o'quvchilarning ta'lim tizimida ro'y berayotgan o'zgarishlar va shunga mos ravishda ular bilan ishlash uchun mutaxassislar tayyorlash, ta'lim muhitida alohida shart-sharoitlarni tashkil etish bo'yicha yangi talablar bilan bog'liq. Oliy ta'lim sohasidagi yangi qonun hujjatlari uni o'zgartirishga olib keldi va bo'lajak o'qituvchilar va psixologlarning amaliy qo'llanilishiga tayyorligini shakllantirishga e'tibor qaratgan holda kompetentli yondashuv asosida kadrlarni tayyorlash va qayta tayyorlash mazmunini o'zgartirish zarurligini belgilab berdi.

■ TAHLIL VA NATIJALAR

OTMda defektologiya mutaxassislarini tayyorlashning mavjud tizimini ilmiy tahlil qilish asosida YE.V.Zvoleyko maxsus pedagoglarni tayyorlashni tashkil etishda yangi yondashuvlarni ishlab chiqish zarurligini ta'kidlaydi, chunki uning fikricha, bunday mutaxassis noyob bilimga ega bo'lishi, o'ziga xos psixologik vositalarga ega bo'lishi va o'qituvchilarga o'z vaqtida yordam ko'rsatishi kerak. Nogiron va nogironlarning ijtimoiylashuvi va hayotini o'z taqdirini o'zi belgilash sifatini oshirishga qaratilgan yangi ijtimoiy tartib OTMning mutaxassislarni kasbiy tayyorlash tizimini konseptual qayta ko'rib chiqish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Shu nuqtai nazardan, inklyuziv ta'lim sharoitida rivojlanishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilar bilan ishlash bo'yicha pedagog kadrlarni tayyorlash muammolarini hal etishda ilmiy jamoatchilikning o'rni ayniqsa muhim.

Bo'lajak o'qituvchilarda umumiy pedagogik va defektologik yondashuvlar integratsiyasi asosida o'zlarining kasbiy faoliyatini qurish, alohida ta'limga muhtoj bolalar uchun individual ta'lim yo'nalishini ishlab chiqish va amalga oshirish, korreksion ta'limning zamonaviy vositalarini o'zlashtirish ko'nikmalarini shakllantirish lozim. OTM sharoitida ularni kasbiy tayyorlashning ustuvor vazifalari hisoblanadi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Aqliy rivojlanishda nuqsoni bo'lgan bolalar uchun rivojlanayotgan ta'lim tizimi sharoitida ishlash uchun maxsus ta'lim o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashga yondashuvlarni aniqlash masalalari tobora dolzarb bo'lib borayotganini ta'kidlaymiz. Bizning fikrimizcha, boshlang'ich ta'lim o'qituvchilari tayyorlashni mazmuni OTMda o'qiyotgan fanlardan va ishlab chiqarish amaliyotida umumiy pedagogik va defektologik yondashuvlarni integratsiyalashgan holda o'qitish orqali inklyuzivlik sharoitida aqliy rivojlanishda nuqsoni bo'lgan boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun to'g'ri ta'lim sifatiga erishish mumkin.

Muallif haqida / Сведения об авторе / Author details

1. Sattorova Mohira Aminqulovna Axborot texnologiyalari va menejmenti universiteti Pedagogika kafedrasida dotsenti / Сатторова Мохира Аминкуловна Доцент кафедры педагогики Университета информационных технологий и управления / Sattorova Mokhira Aminkulovna Associate Professor of the Department of Pedagogy, University of Information Technology and Management

► sattorovamohira1022@gmail.com

■ <https://orcid.org/0009-0006-9798-537X>

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- [1]. P.M.Pulatova. Maxsus pedagogika (Oligofrenopedagogika). – T.:G'ofur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2005
- [2]. M.U.Xamidova. Maxsus pedagogika (Mutaxassislikka kirish). -T.: Fan va texnologiya, 2018
- [3]. Ismailova Zukhra Karabaevna, Kamola Riskulova,Axmedov Murodjon Ubaydullaevich, Ismoilova Yulduzhon Turaevna,Pulatova Nozima Ravshanovna "The role of electronic pedagogical tools in higher education". SKOPUS Journal of Critical Reviews ISSN- 2394-5125 Vol 7, Issue 5, 2020.
- [4]. Ю.Исмоилова Формирование организаторских умений средствами педагогической игры. Журнал научных публикаций аспирантов и докторантов. Курск 2016.
- [5]. Xujayarova N. S The Current State of Professional Competence Development of Future Primary School Teachers on the Basis of a Creative Approach // International Journal on Integrated Education Vol. 05 No. 05 (2022): IJIE SJIF : 6.195 Pages 178-183 <https://doi.org/10.31149/ijie.v5i5.3057>
- [6]. Xujayarova N. S. Technology for the development of professional competence based on a creative approach. International Conference on Advance Research in Humanities, Sciences and Education USA CONFERENCE February 28th 2023. , <https://conferencea.org/index.php/conferenceas/article/view/418/424>

Raqamli
iqtisodiyot

Цифровая
экономика

Digital economy